

ቃል ንክተው!

ብርካዊ

ትግርኛ

እዚ ሓጋዛይ መዕሓፍ ካብ ዩ.ኤስ.ኤ.ኣይ.ዲ. (USAID) ብተረኽበ ገንዘባዊ ሓገዝ፣ ብምትሕግጋዝ ሴቭ ዘ ቺልድረን (Save the Children)፣ ሚኒስተር ትምህርትን ቢሮ ትምህርቲ ክልል ትግራይን ተዳሊዉ ተሓቲሙ።

2009 ዓ.ም.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Save the Children

The CC By license lets others distribute, adjust, and build upon this work, for free or commercially, as long as credit is given to the original creation. However, any changes from the original must be indicated.

For more info please refer: <https://creativecommons.org/licenses/>

ቃል ንእተው!

3^ይ ክፍሊ

ሰሙን 16 - 18

ብርካዊ

መዘከር ንመምህራን

እዚ መፅሓፍ ብመሰረት ሓዱሽ ስርዓተ ትምህርቲ ዝተዳለወ ሓጋዚ ንባብ እዩ። ተምሃሮ ነዚ መፅሓፍ ተጠቒሞም ክእለታት ንባብን ምድማፅን ንኸዕብዩ ድጋፍ መምህራን ወለድን ኣድላዩ እዩ። ስለዚ ነዚ መፅሓፍ ንተምሃሮ ቅድሚ ምንባብኩም፣ ፈለማ ባዕልኹም እኹል ምድላው ንምግባር ነዞም ዝስዕቡ መምርሒታት ኣተግብሩ፡-

- ✧ ንምድማፅ ዘድልዩ ነገራት ኣመዓራርዩ። ንኣብነት፣ ተምሃሮ ንኸዳምፁ ኣዳልዉ።
- ✧ ቅድሚ ንባብ ምጅማርኩም እቶም ተምሃሮ ሕቶታት ቅድመ ምድማፅ ክምልሱ ግበሩ።
- ✧ ነዚ ፅሑፍ ብግብእ ናህሪ፣ ምልከትን ኣገላልፃን ኣንብቡ።
- ✧ ኣብ መወዳእታ፣ ሕቶታት ድሕረ ምድማፅ ክምልሱ ግበሩ።

ሕቶ ቅድመ ንባብ

ቅድሚ ነዚ ዛንታ ምንባብኩም ነዞም ሕቶታት መልሱ።

1. መሰል እንታይ ማለት እዩ?
2. ተምሃሮ ንምንታይ ቤት ትምህርቲ ይኸዱ?
እንታይ ንምርካብ?

ተምሃሮ ሓምሻይ ክፍሊ ሰ ብዘይካ ሓደ ሓሙሽተ ዝኾኑ መማህርቶም ጫውጫው የብዝሑ ነበሩ። እቶም ተምሃሮ ኣብ እዋን ትምህርቲ ብፅሞና ምክትታል ሕርምም ነበረ። ብሕሹኸኹን ዝሩብን ዘይዝሩብን ኣብ ወረቓት እናፀሓፉ ምድርባይን ነቶም ክመሃሩ ዘደልዩን መምህራንን ይርብሹ። ብሓባር ዝስርሑ ዕዮታት እንትህልዉ ድማ ገደደ የብል።

ጫውጫው እቶም ተምሃሮ ልሙድ ስለዝነበረ ኣብ ጥቕኡም ኣብ ዝነበሩ ክፍልታት ዝመሃሩ “ጀመሩ ድማ!” ይብሉ ነበሩ። ኣብቲ ክፍሊ ከምህሩ ዝኣትዉ መምህራን ክልተ ሰለስተ ግዜ “ኣታ ሱቕ እንዶ በሉ!” ወይ “ስነ ስርዓት!” እንተይበሉ ኣየምህሩን። ሓንሳብ ሓንሳብ ከምህሩዎ ወይ ክሰርሑዎ ዝሓሰቡዎ ነገር ግድፍድፍ ኣቢሎም ዘየድልዩን ዘድልዩን ባህርያት ተምሃሮ እናልዑ ኣብ ምምካር የሕልፉዎ።

እቶም ተምሃሮ ዝሰምዑ ኣይመስሉን እምበር ኣብ ካልኣት ክፍልታት ምስ ዝነበሩ እንትነፃፀር ስነ ምግባር ዝመሃሩ ንሳቶም ነበሩ። ኣብቲ ክፍሊ ዝካየድ ትምህርቲ ብዝተፈላለየ ምኽንያት ይቋረፅ። ከምዚ እንትኸውን ብዝዕባ ኣገዳስነት ምኽባር ደምቢ ቤት ትምህርቲ ይንገሮም። ብሓፈሽኡ ድማ ብዛዕባ እንታይነት መሰል ደቂ ሰብ ኣስተምህሮ ይወሃብ።

ኣብቲ ብጫውጫው ዝፍለጥ ሓምሻይ ክፍሊ ሰናይን ራድዮን ዝበሃሉ ኮፍ መባህልቲ ተምሃሮ ነበሩ። እቶም ተምሃሮ ደቂ ሓደ ክፍሊ ጥራይ እንተይኮኑስ ዝፈላለዩ ዘይመስሉ ጐረባብቲ ነበሩ። ንቤት ትምህርቲ ይኹን ንገዛውቶም ተተሓሒዞም እናውግዑ በይንቶም ይኸዱ። ስሕት ኢሎም ሓደ ክልተ ዝኾኑ ደቂ ገዛውቶም ምስኦም ይኸዱ።

ካብቶም ምስኒ ራድያ ዝኸዱ ተምሃሮ ኣደም ዝስሙ
ዓብዩ ሓዋ ነበረ። ኣደም ሻውዓይ ክፍሊ እትኸውን ፀወታ
ኩዕሶ እንተርእዩ ገዲፉዎም ዕዝር ይብል። ኣደም ከምዚ
ዝገብር ብሓደ ወገን ልዑል ፍቕሪ እቲ ፀወታ ስለዝነበሮ
እዩ። ብኻሊእ ወገን ድማ ሓፍቱ ምስ ሰናይ ብምዃና
ስለዝቐሰን ነበረ።

ራድያ ብሰንኪ ቅድሚ ሓደ ዓመት ዘጋጠማ ሓደጋ
መኪና ሓደ እግራ ጉዳእ ነበረ። ቊሩብ ሕንክስ ስለትብል
ምርኩስ ኣይትፈልን። ካብቲ ከም ምርኩስ እትጥቀመሉ
በትሪ ግና ብዝበለፀ ምርኩሳ ሰናይ ነበረ። እቲ “ሰናዩ”
እትብሎ ዓርካን ጐረቤታን ባህርያቱን ተግባሩን ከም ስሙ
ሰናይ ነበረ። ራድያ እውን ንዑኡ ከም ማይ ንጉሆ ኣበር
ዘይብላ ኣዝዩ ዝፈትዋ ዓርኩ ነበረት።

ሰናይን ራድያን መብዛሕትኦም ደቂ ክፍሎም እንትርብሹ ሱቕ ደኾን ይብሉ ኢሎም ግልፅልፅ እናበሉ ይዕዘቡዎም። እቲ ተወካሊ ተምሃሮ እውን ሓላፍነት ኮይኑዎ “ኣታ ንሰኻ! ኣቲ ንሰኪ!” እናበለ መከርኡ ይረክብ። እቶም ተምሃሮ ግና ቅንጭ ዘይብሎም ሃዋኪያን ነበሩ። ዘጓጥጥን ዝኹርይን ዝመስል እንተሃልዩ ቅጭ ይመፃምን ይገዶምን ነበረ።

ራድያን ሰናይን ደቂ ክፍሎም እንትርብሹ ባህርያቸውም
እናፈለጡ ግና እናጨነቋቸውም ናብአም ገፅ ቀባሕባሕ ይብሉ።
ኣብ እዋን ትምህርቲ ምስ ዝተወሰኑ ደቂ ክፍሎም ብፅሞና
ይከታተሉ። ኣብ ቅድሚት ኮፍ ስለዝብሉ ኣብ ድሕሪት
ዝግበር ብዙሕ ቀልቢ ኣይገብሩሉን ጥራይ እንተይኮነስ
ክሓስቡ ኣይደልዩን። ኣብ ክንድኡ ኣብ ትምህርቶም
ትኹረት ይገብሩ።

ሰናይን ራድያን ኣብ እዋን ዕረፍቲ እቲ መምህሪ ክፍሊ
ብጫውጫው ዝፈርስ ስለዝመስል ቀልጢፎም ይወፁ።
ካብቲ ክፍሊ ርሕቕ ኢሎም ኣብ እግሪ ፅላል ምስ
ሓደሓደ መሓዙቶም የዕልሉ። ሓንሳብ ሓንሳብ እንዳ ሻሂ
ይኸዱ ወይ ድማ ፀወታ መሪዖም እናረኣዩ ይዘናግዑ።

ሐደ መዓልቲ ሓንቲ መምህር ሓብቲ ክፍሊ እናምህራ
ጫውጫው ምስበዝሐ ዝዛረበኦ ነገር ሕድግ አበላ።
ካብኡ፣ ብፍላይ ነቶም ዝርብሹ እናረኣዖ፣ “ኣቱም ተምሃሮ
ሱቕ ባ!” በላ። ይርብሽ ንዝነበረ ቈልዓ ብስሙ ፀዊዐን
ድማ “ወለድኹም ንምንታይ ናብዚ ቦታ ሰዲዶምኹም?”
ብምባል ሓተታ። እቲ ተምሃራይ ድማ ድንን ኢሉ
“ንፀዊታ!” በላ።

እቲ ተምሃራይ ብዝበሎ ነገር ዝተወሰኑ ኣዝዮም ተገረሙ።
እቶም ግዲ ዘይብሎም ብዙሓት ድማ ወኻዕኻዕ በሉ።
እተን መምህር ነቲ ወኻዕኻዕ ሻላ ኢለን፣ “እዚ ቦታ ከምቲ
ንሰኻ እትብሎ ዘለኻ መፃወቲ ኣይኮነን!” በላ። መሊሰን
ድማ “እቲ ግዜ ኣውን ናይ ወኻዕኻዕን ፀዊታን ኣይኮነን!”
በላ።

እተን መምህር ካብ የማን ናብ ፀገም ካብ ፀጋም ናብ የማን እናበላ ነቶም ተምሃሮ ጠመታ። ካብኡ፣ “ብስሩኽ ንምንታይ ኢኹም ቤት ትምህርቲ ትመፅኡ?” በላ። ራድያ ዕድል ከወሃባ ኢዳ ዊጥ አበለት። ምስተወሃባ ድማ፣ “እነ ዝመፅእ ቁሩብ እንተፈለጥኩ እንተተመሃርኩ ኢለ እየ!” ብምባል መለሰት።

እተን መምህር፣ “ካልኣትኩምከ?” በላ። ካሊእ ተምሃሪት ትስእ ኢላ፣ “ኩሉ ዝመፅእ ንትምህርቲ እየ!” በለት። ብምቕፃል ድማ “ገሌና ግና እቲ ዋና ዕላማና ንርሰዖ እሞ ኣብዚ ክፍሊ ምእታው ክሳብ ንፀልእ ንርብሽ ኣለና!” በለት። እተን መምህር ሓንሳብ ናብቶም ዝመለሱ ተምሃሮ ካብኡ ናብቲ “ፀወታ” ዝበለ ቁልዓ ረኣያ። ካብኡ “ካብቶም ዝርብሹ ሓደ ንሸኻ ኢኻ!” በላ።

እተን መምህር በቲ ዝተፈጠረ ኩነትን እቶም ተምሃሮ ካብ ዝበሉዎን ተበረሰን ምምካር ቀፀላ። “ግዜኹም ብወካዕኻዕን ብሸለልታን ኣይተሕልፉዎ!” ብምባል ጀመራ። ካብኡ፣ “ዝኾነ እንተኾነ ኣብዚ ክፍሊ ይኹን ካብዚ ወፃኢ ንኻልኣት መሓዙትኩም ኣይትረብሹ!” በላ።

እትን መምህር ዘረባኣን ብምቕፃል፣ “ሎሚ ብሕዚኡ ኢኹም ጐበዛት ክትኮኑ እትኽእሉ!” በላ። “እንተዘየለ ፅባሕ ንባዕልኹምን ንሃገርኩምን ኣይትጠቕሙን። ንምፅዋት እንትትደልዩ ድማ እኹል ገዜ ኣለኩም። ካብ ክፍሊ ምስ ወፃኹም ኣብ እዋን ዕረፍቲ ወይ ድማ ካብ ቤት ትምህርቲ ወፃኢ እትፃወቱሉ ግዜን ቦታን መሊኡ እዩ!” በላ።

“እዚ እንትብለኩም ድማ ኩሉ ንመፃወቲ ጥራይ ኣይኮነን!” በላ። ካብኡ መልሲ ብዘይ ምፅባይ “ኣብ ገዛውትኹም ዕዮ ገዛ ኣይትሰርሑን ዲኹም?” በላ። ብምቕፃል፣ “ደብተርኩምን መፃሕፍትኩምን ኣይተንብቡን ወይ ኣይትጠያየቑን?” ድሕሪ ምባል “ደሓን እዚ ’ሞ ይፅነሓልና!” በላ።

እተን መምህር ምሉእ ትሹረተን ናብ እዋን ትምህርትን እቲ ክፍልን ገበራ። “እቲ ዋና ነገር ኣብ ቤት ትምህርቲ እንትትኮኑ ግቡኣትን ዘይግቡኣትን ባህርያት ከምዘለዉ ፈሊጥኩም ኣድብ ገይርኩም ክትመሃሩ ኣለኩም!” በላ። “ንሰኻ!” ድማ ኢለን ነቲ ኣሰሐቕኩ ኢሉ ዝመለሰ ቈልዓ መሊሰን ረኣያ። ካብኡ፣ “ናብ ትምህርቲ እምበር ናብ ፀወታ ኣይመፃእኻን!” በላ።

ከምዚ እናበላ እቲ ክፍለ ግዜ ምውድኡ ዝሕብር ድምዒ ተሰምዐ። እቲ ግዜ ሱቕ ኢሉ ምውድኡ ኣተሓሳሲቡዎን፣ “ድሕሪ ሕዚ እቲ ግዜና ከምዚ እናበልና ብኸንቱ ኣይነሕልፎን!” በላ። ካብኡ ንብረተን ጠርኒፈን “በሉ ደሓን ኩኑ!” ኢለን መሰስ በላ።

እተን መምህር ምስከዳ ሓደ ጥቕላል ወረቐት ካብ ድሕሪት ተደርብዮ ኣብ ራድያ ዓለበ። ሰናይ ናብቲ ዝመፀሉ ቦታ ግልፅ ብምባል “ሕዚስ በዚሑ!” በለ። ራድያ ትዛረቦ ስኢና ንሳ’ውን ናብቲ ሰናይ ዝርእዮ ቦታ ረኣየት። ኣብ ጥቓኡም ኮፍ ዝብሉ’ውን ነቲ ባህርያት ደቂ ክፍሎም ብምቕዋም ጠጠው በሉ።

ብዙሓት ተምሃሮ ኣሰር ሰናይ ብምስዓብ፣ እናተስኡ “በዚሑ!” በሉ። ብኸምዚ፣ ርብዒ ተምሃራይ እቲ ብጫውጫው ዝፍለጥ ክፍሊ ከምዚ ዝበለ ዘይቅቡል ባህርይ ጠጠው ክብል ከምዘለዎ ምዝራብ ጀመረ። ነቶም ዝቐረዩ ከእምን ግዲ እዩ፣ እቲ ተፀዋዒ ክፍሊ ናብ ቅድሚት እቶም ተምሃሮ ከይዱ ጠጠው በለ።

እቲ ተወካሊ ተምሃሮ፣ “ደቂ ክፍለይ ክሳብ ሎሚ ኣይ
ቊልዕነት ኣይ ዕሽነት ፋሉላት ኮይንና ኢና!” ብምባል
ጀመረ። ቀጊሉ፣ “መምህራን ንርብሽ፤ ዝበሃልን ዘይበሃልን
እናተዛረብና መሓዙትና ነናሹ ኣለና!” በለ። ናይተን
መምህር ዘኪሩ ድማ “ሕዚ እስኪ ወለድና ናብ ፀወታን
ቅያዕን ዶ ልኢኹምና እዮም? ‘ንፀዋታ’ ትብል!” በለ ነቲ
ወዲ ክፍሉ እናረኣየ።

እቲ ተፀዋዒ ክፍሊ፣ “ነተን ለዋህ መምህር ከምዚ ዝበለ መልሲ ይግባእ? ንሰን ኮይነን እምበር ክትምብርከኽ ወይ ወለዲ ክተምፅእ እዩ ነይሩካ!” በለ። እቲ ነገር ከመይ ከምዝጐሃረ ዘኪሩ “ወረቕት ዝደርበዩ መን እዩ?” በለ። “ራድያ ሓፍተይ! ከክንዲ እቲ ዝደርበዩ ይቕረታ!” በለ ናብ ራድያ እናረካየ።

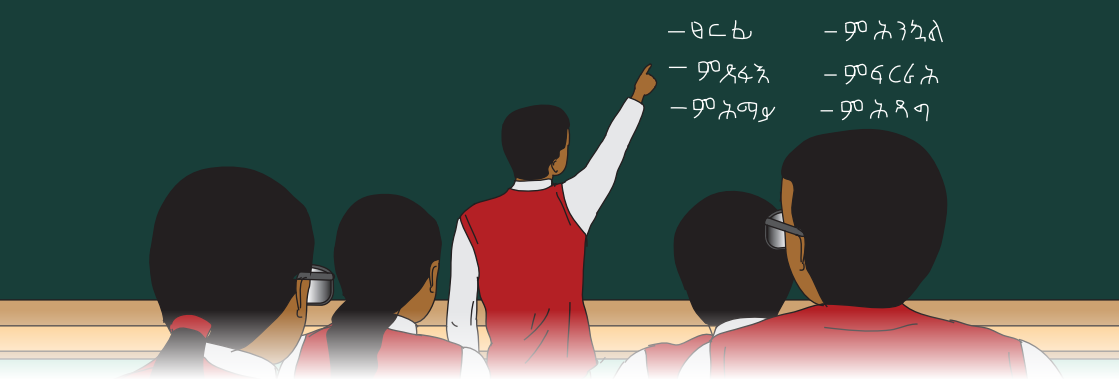
እቲ ተፀዋዒ ክፍሊ ከክንዲ እቶም ካልኣት “ይቕረታ!” ምስበለ ራድያ ተገዳስነቱን ሕያዋየነቱን ርእያ “የቕንየለይ!” በለት። ዘረብኡ ብምቕፃል፣ “መምህራን እንተይመሃሩ ንሕና እውን እንተይተምሃርና ግዜና ይሓልፍ ኣሎ። ከምቲ ኣሓትና ዝበለኣ ኩላትና ናብ ትምህርቲ ኢና መፂእና። ስለዚ ነዚ ዕላማናን ድልየት ወለድናን እንተይረሳዕና ብትግሃት ንስራሕ!” በለ።

ሰናይ ብምትሳእ፤ “ጀመሩ ድማ እዞም ክፍሊ እዚአም እዩ ስምና። ንሕና እውን ከም ሃገርና ከም መሓዙትና ዘዘምፀአና ንስራሕ!” በለ። ካሊእ ተምሃራይ እውን “እቲ ምንሻውን ብኻልኣት ምቕላድን ጠጠው ክብል ኣለዎ። ኣነ ድሕሪ ሕዚ መሓዙተይ ጥራይ እንተይኮነስ ካልኣት ከየቐይም ቃል እኣቱ!”

እቲ ተምሃራይ፤ “ኣባና ክፍፀም ዘይንደልዮ ኣሉታዊ ነገር ኣብ ካልኣት መሓዙትናን ሰባትን ኣይንግበር!” በለ ኣዲ መምህር ዝበሉዎ ዘኪሩ። “ብፍፁም ብፍፁም ኣይንፃረፍ! ዝኾነን ዘይኮነን ብምዝራብን ብምሕማይን ስምዒት መሓዙትና ንምጉዳእ ላሕ ኣይንበል!” በለ። ኣብ መወዳእታ፤ “ኣነ ቃል ብምእታው ጀሚረ ኣለኹ!” ምስበለ ብዙሓት ተምሃሮ ኣጣቐዑ።

እቲ ተፀዋዒ ክፍልን እኒ ሰናይን ከዛረቡን ቃል ክፋትዉን እንተለዉ ሱቕ ኢሉ ዝነበረ ተምሃራይ ኢዱ መሰስ ኣበለ። “ንራድያ ይቕረታ ክብላ ዘለኒ ኣነ እየ!” በለ። ገሊኡም ተምሃሮ እንተጣቕሑ ገሊኡም ድማ ሰሓቑ። ብምቕፃል፤ “ብሓቀይ እየ! ከምቲ ተፀዋዒና ዝበሎ ራድያ ሓፍተይ! ይቕረታ!” በለ ተሲኡ።

እቲ ወዲ ይቕረታ ምስበላ ራድያ ናብኡ ገፅ እናረኣየትን እናሰሓቐትን ኢዳ ኣወሳወሰት። ካብኡ እቲ ተፀዋዒ ክፍሊ፤ “ብዛዕባ እቶም ኣባና ክፍፀሙ ዘይንደልዮም ነገራት ንሕሰብ!” በለ። “እዞም ኣሉታዊ ነገራት ኣብ ሰሌዳ ንፅሓፎም!” ብምባል ፃውዒት ኣቕረበ። እቶም ተምሃሮ በብታራ እናተሰኡ ኣብ ሰሌዳ ዘየድልዩ ባህርያት ምፅሓፍ ጀመሩ።

እቲ ብፀርፊ፣ ምድፋእ፣ ምሕማይ ዝጀመረ ዝርዝር እናበዘሐ ከደ። እቶም ተምሃሮ ብበዝሒ እቲ ዝርዝር ተገረሙ።

እቲ የመና ዘገረሞም ግና ነንባዕሎም ሓሲቦምዎ ይኹን እንተይሓሰቡዎ ክንደየናይ ይጐዳድኡ ምንባሮም እዩ።

እቲ ተፀዋዒ ክፍሊ፣ “ድሕሪ ሕዚ ትምህርትና ብግቡእ ክንከታተልን ነንባዕልና ክንከባበርን፣ ነዞም ዝዘርዘርናዮም ኣሉታዊ ነገራት ንዘይምግባርን ቃል ንእተው!” በለ። ተምሃሮ ሓምሻይ ክፍሊ ሰ ብሓደ ድምዒ “ቃል ንእተው!” በሉ።

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ:-

1. ኣደም ናብ ፀወታ ኩዕሶ ዝጐየሉ ምኽንያት እንታይ እዩ?
2. እቶም ተምሃሮ ናብ ስርዓት ክምለሱ ዘገደዱዎም ኩነታት እንታይ እዮም?
3. ካብዚ ዛንታ እንታይ ትመሃሩ?

